

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (του Γιάννη Ζήση)

Είναι πιθανό οι εξελίξεις να δικαιώσουν τον χαρακτηρισμό της Ελλάδας ως της μοιραίας χώρας για την παγκοσμιοποίηση. Βρισκόμαστε σε κρίση, με μια θέση στην εγγύς Ανατολή και δεν είμαστε και οι καλύτερα εφοδιασμένοι -όπως, επίσης, η νέα γενιά- με κλασικές αξίες και κουλτούρα που να μπορεί να σχεδιάσει αξονικά -για να χρησιμοποιήσουμε τους όρους του

Γιάσπερς και του Μάμφορντ- προοπτικές για το μέλλον και να μοχλεύσει αξονικά την ίδια την ιστορία.

Το περίγραμμα μιας αφύπνισης

Να εξυγιάνουμε το εργατικό κίνημα της χώρας. Το εργατικό κίνημα έχει κομματικοποιηθεί, έχει γίνει μέρος της κορπορατικής διαφθοράς και της συντεχνιοποίησης της πολιτικής και της επικοινωνίας της, ενώ ταυτόχρονα έχει λειτουργήσει υπό ένα καθεστώς «διαίρει και βασίλευε».

Να αναπτυχθεί ο στοχασμός, η υπευθυνότητα και ο αγώνας των πολιτών. Ο αγώνας πρέπει να έχει βαθείς στόχους. Πράγματι, δεν μπορούμε να βγούμε από αυτό το αδιέξοδο, χωρίς θυσίες.

Να απαιτήσουμε το παράδειγμα των θυσιών από αυτούς πρώτα που τις απαιτούν από εμάς. Αυτό πρέπει να το απαιτήσουμε πολύ σκληρά και πολύ πιεστικά, με την προοπτική της αναλογικότητας και της δικαιοσύνης.

Να αναδείξουμε τον εθελοντισμό μας, την ηρωικότητά μας, χωρίς σκοπιμότητα αφέλειας. Στις αναδιρθρώσεις πρέπει να διασώσουμε ορισμένους θεμελιώδεις τομείς και ένα θεμελιώδες θεσμικό πλαίσιο το οποίο να αναδεικνύει το κοινωνικό χαρακτήρα του κράτους και τον κοινωνικό στόχο της οικονομίας.

Να μπει η έννοια της θυσίας -βασισμένη στην αρχή της αναλογικότητας και της δικαιοσύνης- στην ελληνική κουλτούρα. Η ανικανότητα για θυσία μετά από το τέλος των Μηδικών πολέμων μας οδήγησε στην κατάρρευση. Δεν μπορούσε να κάνει θυσίες η Αθηναϊκή ηγεμονία ή το ολιγαρχικό ιδεολογικό και μιλιταριστικό σύστημα της Σπάρτης και της ηγεμονίας της. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε θυσίες στις σκέψεις μας για τη μεταξύ μας συναισθηματική συνοχή. Όταν έφερε αυτή την αξία ο Χριστιανισμός ή όταν αντιμετωπίσαμε τη συνοχή και τη συλλογικότητα του Ρωμαϊκού κράτους, μειονεκτήσαμε. Είχαμε διαχρονικά ανάγκη αυτό το στοιχείο.

Ο Παπαρρηγόπουλος παρατηρεί τις ανάγκες εμπλουτισμού μας με συναισθηματικές, ηθικές ή ανθρωπιστικές αξίες την εποχή που αντιμετωπίζαμε την απειλή των Σελτζούκων, την εποχή του Ρωμανού Διογένη. Ακόμη και στη φάση του Βυζαντίου, το οποίο φυσικά δεν πρέπει να ταυτίζεται με την αρχαία Ελλάδα ως συνέχειά της γιατί αποτελούσε συνέχεια της αρχαίας Ρώμης με τις επιρροές του Χριστιανισμού είχαμε ένα πρόβλημα στην ικανότητά μας να αφοσιωθούμε σε κάτι με ανιδιοτέλεια και με αξίες. Τις αξίες τις ξαναβρίσκουμε συνήθως σε περιόδους μεγάλης κρίσης και έσχατης απειλής.

*Οι ίδιοι -κατά κάποιο τρόπο- εγκαταλείψαμε το πνεύμα των Θερμοπυλών και των Αμφικτιονιών, που ήταν και οι δύο γεννημένες και λειτουργούσες στην ίδια ιστορική περιοχή. Δεν κρατήσαμε το Αμφικτιονικό πνεύμα που συνίστατο τόσο από την αντιπροσωπευτικότητα όσο και από τη σοφία, την παραδειγματικότητα, την αναγνώριση μιας πνευματικής ιεραρχίας, όχι φονταμενταλιστικής και εκκλησιαστικής, αλλά αξιακής και απελευθερωτικής, με τον συνδυασμό του θεσμού των *Πυλαγόρων* και των *Ιερομνημόνων*.*

Να ανασυντάξουμε την ψυχολογική, στοχαστική, πολιτισμική και θεσμική μας κουλτούρα. Έχουμε ανάγκη να αναδιαρθρώσουμε πιο ευφυώς στρατηγικά και μακροχρόνια την οικονομική μας κουλτούρα. Χρειαζόμαστε έναν οικονομικό Διαφωτισμό όπου θα κατανοήσουμε τη λειτουργία της αγοράς και, ίσως, έτσι να την εξυγιάνουμε περισσότερο. Να κατανοήσουμε τις αντιφάσεις της οικονομικής θεωρίας, γιατί είμαστε ευφυής λαός όταν ανοιγόμαστε πραγματικά στο αρχιπέλαγος της γνώσης.

Να σχεδιάσουμε την οικονομία κατανοώντας ότι η ανταγωνιστικότητα δεν είναι επαρκής από μόνη της, ότι μπορεί τελικά να αποτελεί την αιτία της ακρίβειας και της κερδοσκοπίας. Να καταλάβουμε ότι η ανταγωνιστικότητα δεν μπορεί να τιθασεύσει την κερδοσκοπία, κάτι που βλέπουμε και στις παγκόσμιες αγορές. Υποτίθεται ότι ο ρόλος της ανταγωνιστικότητας είναι να αυξήσει την παραγωγικότητα, να περιορίσει την κερδοσκοπία και να μας διανείμει το όφελος μέσω της αγοράς. Και όμως γιατί αποτυγχάνει; Ήμασταν η πρώτη χώρα που γέννησε προβληματισμούς για τη γένεση αυτών των συστημάτων σ' αυτή την παράξενη σχέση που παρατηρεί να υπάρχει μεταξύ της σπανιότητας και της δικαιοσύνης ο Αριστοτέλης και μεταξύ της ομορφιάς των ιδεών και τους νόμους ο Πλάτωνας.

Να δούμε συστημικά τον κόσμο μας, να καινοτομήσουμε βαθιά, σε μήκος χρόνου και ταυτόχρονα να συνδυάσουμε την εξυπηρέτηση των άμεσων οικονομικοπολιτικών αναγκών, γιατί είναι και πολιτικές οι ανάγκες. Είμαστε δήθεν βαθιά αναρχικοί και όμως στην ουσία είμαστε βαθιά υποταγμένοι και παθητικοί υπήκοοι. Υποτίθεται ότι ζούμε στον τόπο που αναπτύχτηκε η συστημική σκέψη και όμως εμείς την παραγνωρίζουμε. Πρέπει να εξυγιάνουμε και το πολιτικό σύστημα το οποίο έχει ένα τεράστιο ιστορικό χρέος. Αυτό έχει χρεοκοπήσει ιστορικά στο τόπο μας.

Να δούμε τον δρόμο της επανιστορικοποίησής μας και την ανάληψη οικουμενικών πρωτοβουλιών κόντρα στο ρεύμα. Αυτή τη στιγμή η διεθνής εικόνα που έχουμε είναι καταρρακωμένη. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του παρελθόντος μας γίνονται μειονεκτήματα ως εικόνα, αντιστρέφονται οι ρόλοι τους ως δίκοπες όψεις, ως

Ιανοί και ως Νέμεσις. Τώρα ακριβώς θα πρέπει να ξανα- παρατάξουμε τον ηρωισμό, όχι τον ιδεολογηματικό- φονταμενταλιστικό-αναχρονιστικό, αυτό το ανόητο εμπρός-πίσω, αλλά να δούμε πώς θα γίνουμε δημιουργικοί παράγοντες της ιστορίας, για την ίδια την εξυγίανση του οικονομικού συστήματος, της οικονομικής θεωρίας και της οικονομικής πράξης και πολιτικής.

Να γίνουμε καινοτόμοι στις διεθνείς σχέσεις, την ώρα που αντιλαμβανόμαστε πώς αναδεικνύεται μια παγκόσμια κρίση χωρίς προηγούμενο. Να δούμε πώς θα παρέμβουμε στον τομέα τη πράσινης οικονομίας, επιχειρηματικότητας, απασχόλησης και αγοράς και στον τομέα της περιβαλλοντικής κρίσης. Να δούμε πώς θα παρέμβουμε στον τομέα της παγκόσμιας πολιτικής κρίσης, την οποία, ενώ είχε θίξει με έναν στρεβλό τρόπο ο Χάντιγκτον, έχει ρίζες ανθρωπολογικές, λαογραφικές και πολιτικές.

Μπορούμε να απαγκιστρώσουμε την προσέγγισή μας από αυτό που εννοούμε συνήθως με τη χρήση του όρου «ρεαλιστική» πολιτική γιατί ο ρεαλισμός δεν είναι για παίκτες που είναι καταλύτες ή επέχουν στους ρόλους της μεγάλης στρατηγικής σκακιέρας, ρόλου κομπάρσου σκηνοθετημένου ή σκηνοθετούμενου, δηλαδή, εξαρτημένου από τρίτους. Είναι ανόητο το ιδεολόγημα να λειτουργούμε με όρους δικών μας σχεδιασμών ρεαλιστικής πολιτικής, ανταγωνιστικής γεωπολιτικής, την ώρα ακριβώς που είμαστε το αδύνατο σημείο ή ο ευάλωτος παίκτης, πάνω στον οποίο σχεδιάζουν πολλοί άλλοι υπερκείμενοι. Πρέπει να δούμε την απεμπλοκή μας από αυτό, ανακτώντας έναν ρόλο ηθικού κύρους, πιστεύοντας τελικά σε αρχές, αξίες και στη βαθύτερη εξυπηρέτηση αναγκών οι οποίες υπερβαίνουν τακτικούς και στρατηγικούς καιροσκοπισμούς συμφερόντων στο θέατρο ισχύος.

Είναι όπως στο τραγικό θέατρο στο οποίο έχουμε την ανάγκη του χορού και την ανάγκη του «από μηχανής θεού» και όπου οι υπόλοιποι παίκτες είναι δεσμευμένοι σε ένα δρόμο οδύνης, οδυνηρής κάθαρσης, με ελεύθερους τους ηθικοπλαστικούς και υπερβατολογικούς όρους. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι πρέπει να χάσουμε τον πραγματισμό μας με μια ηθική συγκρουσιακότητα και

γι' αυτό ακριβώς θέλουμε να ανακαλέσουμε το πρότυπο του Σόλωνα, στη λογική της διευθέτησης και του διαιτητή.

Να γίνει η χώρα μας μια νέα «Δίαιτα» της περιοχής και σταδιακά ευρύτερα του κόσμου, με την έννοια της Δίαιτας όπως έχει αποδοθεί στο αναγεννησιακό πολιτικό γίγνεσθαι της Ευρώπης, στις αφετηρίες της νεωτερικότητας. Η κρίσιμη θέση που έχουμε μπορεί να είναι ευάλωτη αλλά μπορεί να είναι και δημιουργική. Μπορεί να γίνει ένα πεδίο για μια νέα «δομή διάχυσης», στη λογική της θεωρίας και της γεωπολιτικής του «χάους» ή των συστημάτων και της πολυπλοκότητας, ένα πεδίο ολιστικής αναδημιουργίας και επανιστορικοποίησης.

Να λειτουργήσουμε μες στο πλαίσιο της παγκοσμιότητας. Αυτό αποτελεί, επίσης, μια ειδική υπόμνηση για το κρίσιμο θέμα των μεταναστών στον κύκλο της οικονομίας, στον κύκλο του κοινωνικού μας γίγνεσθαι και της ολοκλήρωσής μας ως έθνους κράτους μέσα στην ανθρωπότητα και τους ορίζοντες του μέλλοντος.

Δεν πρέπει να ξεχάσουμε ότι ναι μεν είμαστε ένα έθνος-κράτος, αλλά ένα έθνος-κράτος αυτή την εποχή φιλοξενεί συμβιωτικά –όπως ένας οργανισμός- μια σειρά από κυτταρικές οντότητες και λειτουργεί όχι μόνο σαν ένας οργανισμός αλλά και σαν ένα οικοσύστημα. Είμαστε σε μια χώρα που είναι ιδιαίτερα κρίσιμες οι μεταναστευτικές αλλά και οι κεφαλαιακές και επενδυτικές μας σχέσεις με τις γειτονικές χώρες. Επίσης είναι σημαντικές και λόγω της κρίσης όπου πρέπει να διατηρήσουμε την εξωστρέφειά μας και την ανοιχτότητά μας, αλλά, και να λειτουργήσουμε με τη διακριτική ακεραιότητά μας. Αυτό χρειάζεται βέβαια ένα βαθύ μορφωτικό εγχείρημα που θα το απευθύνουμε προς εμάς τους ίδιους πρωταρχικά, για την ίδια την κλασική γνώση, την κλασική παράδοση, η οποία είναι τόσο ξένη με τη σημερινή μας καθημερινότητα, όμως χωρίς φονταμενταλισμούς, με μέτρο, διακριτικό λόγο και πάνω από όλα με το να ολοκληρώσουμε τον εαυτό μας ηθικά στη λογική της αλληλεγγύης. Να μην διατηρούμε αυτή την αμφιθυμία μεταξύ μας ως μια εν δυνάμει σχέση φθόνου και αντιδικίας, που αποκλείει την ολοκλήρωση της αλληλεγγύης.

Να εξειδικεύσουμε ένα νέο βιώσιμο όραμα και στρατηγική. Εκεί πάσχουμε κυρίως καθώς χρειάζεται χρόνος για την εμφάνιση της αναδιάρθρωσης, ενώ υπάρχουν υστερήσεις νοοτροπιών, θεσμών και συμπεριφορών, επειδή υπάρχουν επιτακτικές, όπως είπαμε προηγουμένως, ανάγκες για να βγούμε από τον φαύλο κύκλο του χρέους και της ύφεσης. Τον χάσαμε όλο αυτό τον οραματικό προβληματισμό. Θα επιχειρήσουμε αργότερα να συνεχίσουμε αυστηρά στον οικονομικό τομέα, σε συνδυασμό βέβαια με τις πολιτικές και πολιτισμικές του συνέργειες.

Είναι ευκαιρία να πάρουμε κοινωνικές πρωτοβουλίες, ελπίζουμε όμως μακριά από τη συνήθη γενικόλογια και πανομοιότυπια, την οποία, δυστυχώς, βλέπουμε να είναι το όριο της σκέψης ανθρώπων ακόμη και εκείνων που έχουν βραβευτεί με Νόμπελ ή που κινούνται σε προοδευτική αντίληψη και κατεύθυνση των οικονομικών θεωριών, συστημάτων και της πολιτικής. Πρέπει να καινοτομήσουμε πραγματικά και σε κάθε περίπτωση η καινοτομία έχει μπροστά της -και στην δική μας περίπτωση ακόμη περισσότερο- μια «κοιλιάδα θανάτου» ή ερήμου που πρέπει να διαβεί. Εκεί βρίσκεται όλο το κρίσιμο πεδίο βιωσιμότητας του υπάρχοντος και του νέου.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Πρώτη δημοσίευση: 6 Δεκεμβρίου 2010

Φωτό: commons.wikimedia.org

Διαβάστε επίσης:

- Κριτική, αυτοκριτική και ελληνική κρίση**
- Ελλάδα, ένα πλεόνασμα και τέσσερα ελλείμματα**
- Επιείκεια και θεσμική συνοχή – Το στρατηγικό έλλειμμα της Ελλάδας**
- Αυτοκαταστροφική κουλτούρα και Ελλάδα**
- Ηνωμένες Πολιτείες Βαλκανίων – Εγγύς Ανατολή και 1821**
- Η νεωτερική Ελλάδα και οι τραγωδίες της**
- Πλάγια σκέψη και ηθικός οικονομικός ρεαλισμός**
- Στρέβλωση αγοράς: το ελληνικό και το γερμανικό παράδειγμα**